

HEATEO HARIDUSFOND

Heateo Haridusfond on filantroopiafond, mille eesmärk on anda hoog sisse algatustele, mis aitavad lahendada Eesti üldhariduse suurimaid sõlmküsimesi. Fondi asutasid **Martin Villigu** ja **Taavet Hinrikuse** eestvedamisel 30 uue põlvkonna ettevõtjat.

Haridusfondi juhib Heateo Sihtasutus, kellel on pikaajaline kogemus mõjusate ühiskondlike algatuste käivitamisel ja kasvatamisel.

Heateo Haridusfond on tõestanud enda olulisust hariduses, tegutsedes nii **toetaja**, **investori**, **käivitaja** kui **süsteemimuutja** rollis. Haridusfondi toetatud ja käivitatud algatustel on lai kandepind.

EESTI KOOLIDEST
ON LIITUNUD MÕNE
MEIE ALGATUSEGA

ÕPILAST ON
ALGATUSED POSITIIVSELT
MÕJUTANUD

Fond võib teha ühekordseid toetusi või toetada sama projekti mitme aasta vältel. Oodatud on algatused, millel on suur potentsiaal ja motivatsioon olemasolevat haridussüsteemi heas mõttes raputada ja uuele tasemele aidata.

Parimate tulemuste saavutamiseks töötame koos Eesti hariduse vedajate ja Haridus- ja Teadusministeeriumiga ning ootame ennast tõestanud algatuste rahastamisel ka riigi panust.

Haridusfond toetab algatusi, mis aitavad lahendada olulisi kitsaskohti Eesti hariduses ning loovad muutust Haridusfondi fookustees:

- koolijuhtimise kvaliteet
- õpetajate järelkasv
- õppima õppimine

Otsime algatusi,

- mis lahendavad Haridusfondi fookuses olevaid probleeme;
- millel on idee jätkusuutlikust rahastusmudelitest;
- mille taga on tugev meeskond;
- mille mõju on võimalik mõõta;
- mis on suure kasvupotentsiaaliga.

Täpsem info Heateo Haridusfondi kohta on leitav: heategu.ee/haridusfond

Toetajad

Alari Aho, Priit Alamäe, Riivo Anton, Viljar Arakas, Ahti Heinla, Martin ja Terje Henk, Taavet Hinrikus, Monica ja Ott Kaukver, Gerri Kodres, Kaarel Kotkas, Oliver Leisalu, Alvar Lumberg, Märt Lume, Anastassia ja Alar Mäerand, Martin Mägar, Meelis Niinepuu, Veljo ja Piret Otsason, Kairi Pauskar, Andres Rätsepp, Tõnu Runnel, Ragnar Sass, Riho Taba, Martin ja Helen Tajur, Annika Tallinn, Hannes Tamjärv, Kaisa ja Taavi Tamkivi, Kalev Tanner, Sten Tikk, Priit ja Kärtu Vaikmaa, Markus Villig, Martin ja Mari-Liis Villig, Edumeel, Taavet+Sten.

EESTI HARIDUSVALDKONNA VÄLJAKUTSED

Demograafilised muutused, inimeste muutuvad eelistused ja eluviis, kliimamuutused, globaliseerumine ning tehnoloogia areng eeldavad muutusi ka hariduses. Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035¹ seab sihid järgmiseks 15 aastaks Eesti hariduses. Arengukavas on välja toodud, et:

- õpetaja on ja jääb õppeprotsessi kavandamisel, toetamisel ja tagasisidestamisel võtmeisikuks;
- õppeasutuse juht peab looma õppimist ja heaolu toetava õppekultuuri ja keskkonna ning oskuslikult suunama muudatuste juhtimist ja elluviimist;
- lisaks aine- ja erialateadmiste omandamisele peame praegusest enam soodustama üldoskuste arendamist.

Heateo Haridusfond on valinud oma fookusteemadeks koolijuhtimise, õpetajate järelkasvu ning õppima õppimise, kuna usume, et mitmetasandiline sekkumine aitab luua kõige mõjusamaid lahendusi hariduse kitsaskohtadele.

KOOLIJUHTIMINE

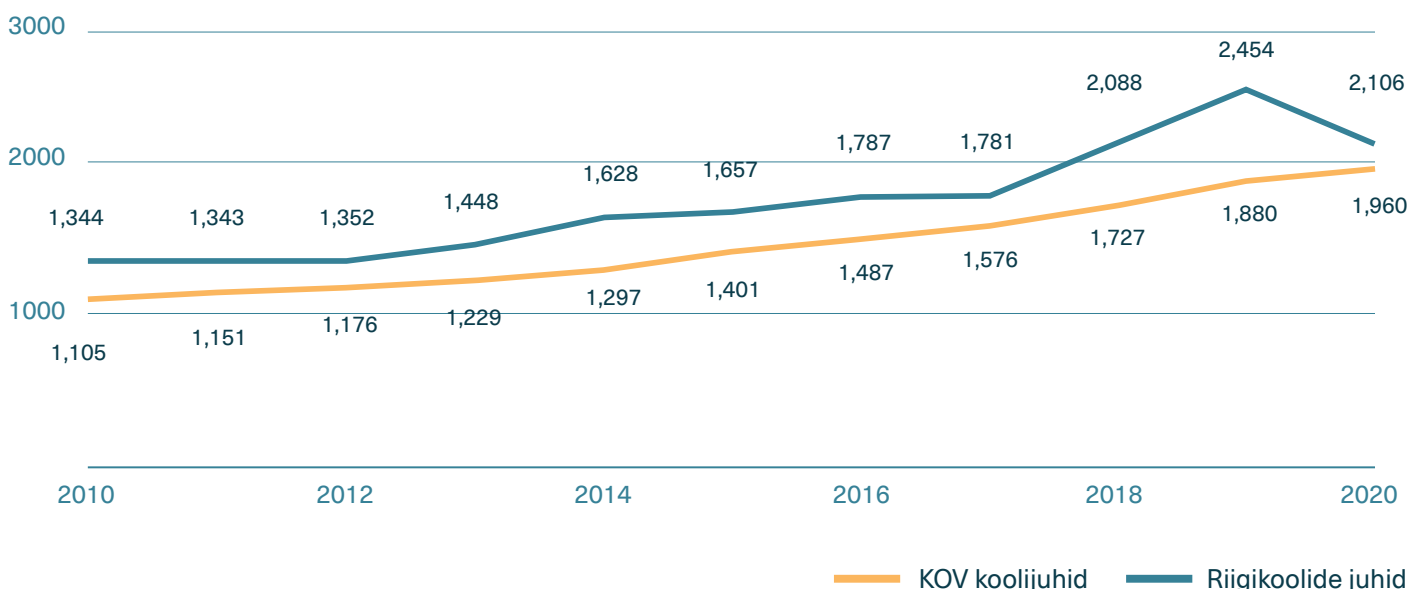
Eestis on üle 500 kooli, millest enamikke peavad kas riik või kohalikud omavalitsused, üks kümnendik koole on eraomandis. Haridusfondi 2021. aasta kevadel tellitud uuring näitas, et koolijuhtide värbamisel puudub ühtlustatud läbi-paistev süsteem ning koolipidajate võimekus koolijuhte toetada nii sisseelamisel, sihtide seadmisel kui arengu juhtimisel varieerub suuresti.²

Lisaks sellele, et koolijuhid tunnevad end sageli üksi, on murettekitav ka koolijuhtide palgatase.

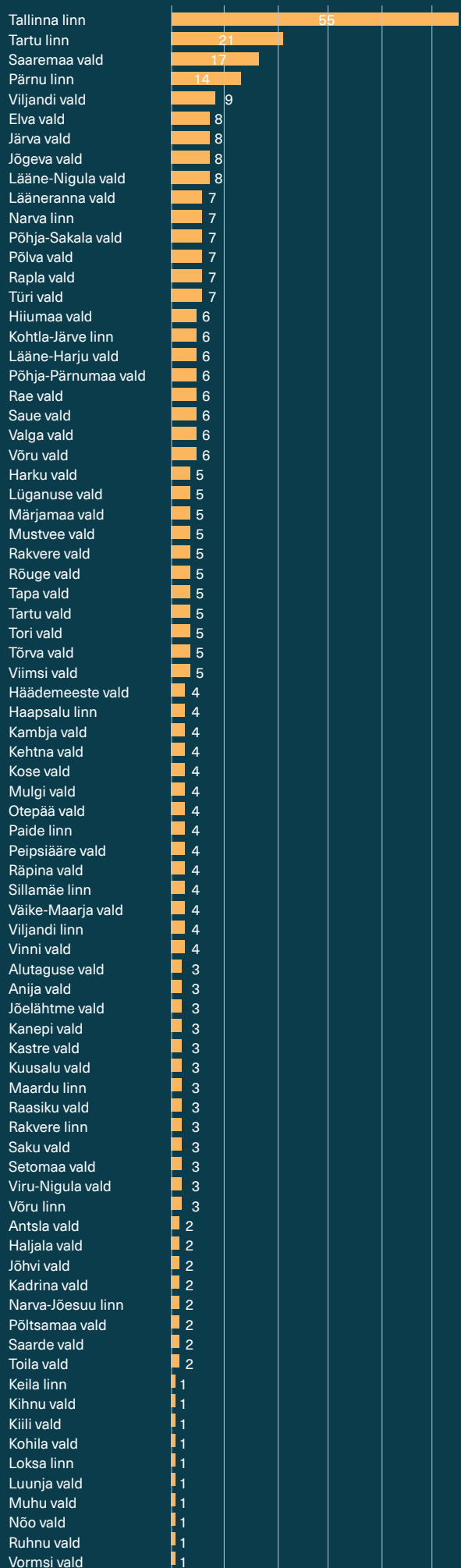
Koolijuhil on tippjuhi vastutus, kuid sellega ei kaasne tippjuhi palka. Statistikaameti andmetel oli suurettevõtte juhi keskmine palk 2021. aastal 3300 eurot.³ KOV koolijuhtide keskmine brutokuupalk aastal 2020 oli 1960 eurot.

Koolijuhtidel on võimalus kasvatada palka sõltvalt õpilaste arvust koolis, kuid see on ka ainus ametlikult kasutatav erisus ning kasutatav vaid osa omavalitsuste poolt.

Graafik 1. Üldhariduskoolide juhtide keskmine brutokuupalk. (allikas: HTM, 2021)

Graafik 2. Kohaliku omavalitsuse halduses olevate üldhariduskoolide arv. (allikas: HTM, 2021)

Erasektoris on tavapärane, et juhid töötavad tähtajalise lepingu alusel, mis aitab tagada organisatsiooni pideva arengu. Juhiametis jätkamine on seotud konkreetsete moodsuste, tulemuste ja eesmärkide täitmisega. Alates 2008. aastast töötavad Eesti koolijuhid tähtajatu lepingu alusel. Üheltpoolt põhjendati kunagist seadusmuudatust sellega, et see aitab vähendada koolijuhil ameti poliitilisust, teisalt võib pikalt ühel positsioonil töötamine pärssida nii juhi kui organisatsiooni arengut. Võrreldes teiste OECD riikidega paistavad Eesti koolijuhid silma keskmisest kõrgema staaži poolest (koolijuhtide keskmine staaž Eestis on 14 aastat vs OECD riikides 9,7 aastat). Ühes ja samas koolis koolijuhina töötamise staaž on Eestis 10 aastat, mis ületab taaskord OECD keskmist, mis jääb alla 7 aasta.⁴

Võrdluses teiste OECD riikidega teenivad Eesti koolijuhid rohkem kui kaks korda vähem kui OECD keskmine. Ostujõu pariteedi kohaselt teenisid Eesti koolijuhid 2019. aastal 33 260\$ aastas, OECD keskmine oli samaaegselt 73 404\$. Eesti koolijuhtidest teenivad vähem ainult Läti koolijuhid.⁵

Koolijuhil kui organisatsiooni tippjuhil on võimalus ja vastutus luua koolist keskkond, kus õpetajatele meeldib töötada ning õpilastel on hea õppida. Värbamisel tuleks lähtuda koolijuhiti ees ootavatest väljakutsetest ning nende lahendamiseks vajaminevatest kompetentsidest. Koolijuhtide arengu toetamine peaks olema süsteemne kogu karjääri vältel. Leiame, et koolijuhil peaks olema vastavuses tema väljakutsete ja vastutusega. See tagab, et koolijuhid oleks pidevas arengus ning aitaks meelitada ligi kompetentseid tippjuhte ka muudest valdkondadest.

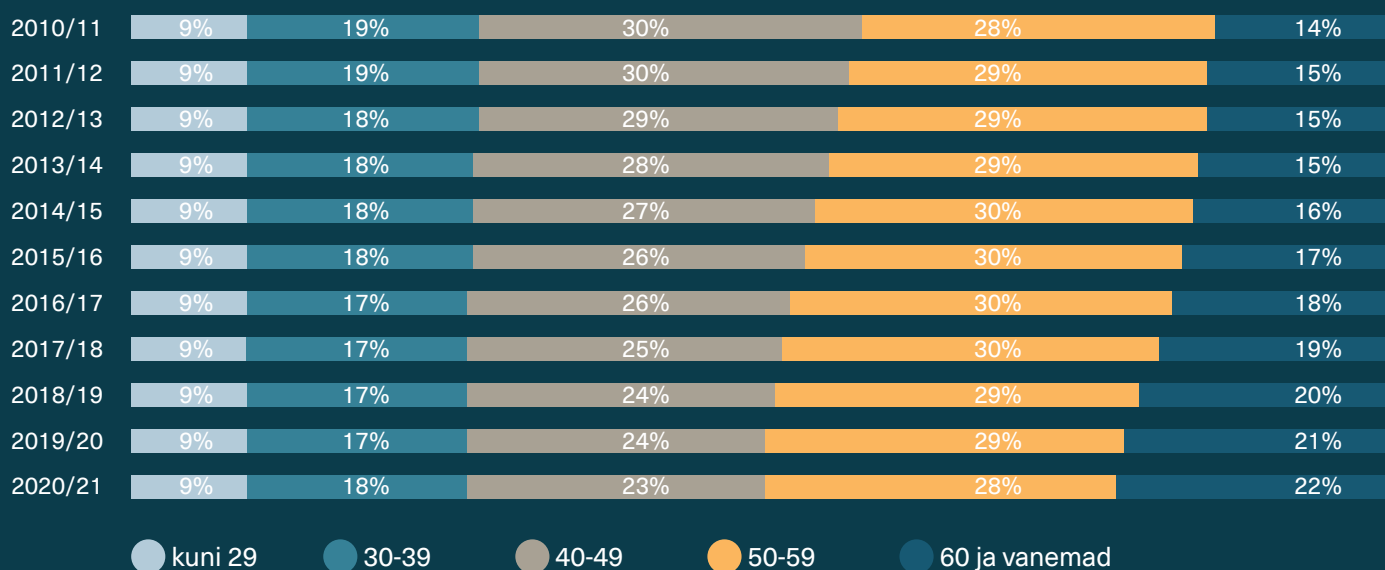
ÕPETAJATE JÄRELKASV

Haridussilma andmetel töötas 2021/22 õppeaastal üldhariduskoolides 16 569 õpetajat: 85% naised ja 15% mehed⁶. 2019. aasta seisuga panustas Eesti üldharidusse 2,4% SKTst ehk 664 miljonit eurot, millest 66% moodustasid personalikulud⁷. Samas on Eestis kulutuste osakaal õpetajate töötasule kogu hariduskuludest üks OECD madalamaid⁸. Konkurentsivõimelisemad palgad aitaksid tõsta õpetajaameti mainet ning meelitada haridusvaldkonda rohkem kompetentseid inimesi. Lisaks näitavad uuringud, et riikides, kus on kõrgemad palgad, on õpilaste karjääriootustes vähem soolisi erisusi ehk rohkem poisse ja tüdrukuid kaaluvad õpetajaks hakkamist⁹. Soosima peab meesõpetajate arvu kasvatamist koolides, sest see mõjutab soodsalt õpikeskkonda¹⁰ ja aitab parandada õpetaja-hariduse mainet¹¹.

Eesti üldhariduskoolide õpetajad kuuluvad OECD riikide vanimate hulka¹² ja trend liigub negatiivses suunas. Viimase kümne õppeaastaga on üldhariduskoolide õpetajaskonnas kasvanud 50-aastaste ja vanemate õpetajate osakaal, 2020/21 õa olid pooled õpetajad 50-aastased või vanemad, eelkõige on tõusnud 60+ vanuses õpetajate osakaal.

OSKA hariduse ja teaduse uuringuaruandes nenditakse, et eriti kriitiline on koolides seis loodusteaduslike ainete ja matemaatikaõpetajatega - iga viies matemaatika-, keemia-, geograafia- ja bioloogiaõpetaja on vähemalt 60 aastat vana ning füüsikaõpetajatest on selles vanuses juba iga neljas. Nimetatud uuringuaruande põhjal on üldhariduse õpetajate vanusest tulenevaks aastaseks asendusvajaduseks ligikaudu 380 õpetajat (320 ametikohta).¹³

Graafik 3. Õpetajate vanuseline jaotus. (allikas: HTM, 2021)

Ülikoolide õpetajaõppe konkursid ei anna põhjust arvata, et olukord oleks paranemas. Kõige suurem konkurss on eripedagoogika ning klassiõpetaja õpetajakoolituse erialadele, kõige väiksem on konkurss reaal- ja loodusainete õpetaja erialadele. 2021. aastal kandideeris loodusteaduslike ainete õpetajaõppesse 2,7 inimest kohale, mis oli küll viimase kolme aasta rekord, kuid viimase kümne aasta andmeid vaadates on näha, et õpetajaõppesse kandideerijate arv on kõikuv (viimase 10 a konkurss

reaal- ja loodusainete õpetajakoolituse magistriõppekavadele on 1,4-1,5 inimest kohale) ning positiivset trendi pole märgata.

2006/07-2015/16 aineõpetajate koolituse lõpetanud tudengitest töötas lõpetamisele järgneval aastal koolis 46% ning viiendal õppeaastal pärast lõpetamist 42%. See tähendab, et rohkem kui iga teine õpetajahariduse lõpetanu ei asu koolis tööle.

Positiivne on see, et alustavate õpetajate arv on viimase kümne aastaga märkimisväärselt kasvanud. Kui 2019/20 õppeaastal oli meil ligi 1100 alustavat õpetajat, mis moodustas 7% kogu õpetajaskonnast, siis 10 aastat tagasi oli alustavate õpetajate osakaal vaid 4%. Samas on järjest rohkem ametis alustavaid kvalifikat-

sioonile mittevastavaid õpetajaid - vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele võib kooli-juht sõlmida tähtajalise töölepingu kuni üheks aastaks vähemalt keskharidusega isikuga, kui konkursiga ei leitud kvalifikatsiooninõuetele vastavat õpetajat. 2020/21 õppeaastal ei oma kvalifikatsiooni 57% alustavatest õpetajatest.¹⁴

Oleme avatud innovaatilistele lahendustele, mis aitaks õpetaja rolli ümber mõtestada. Tahame tuua haridusvaldkonda rohkem pädevaid inimesi, kes oleksid motiveeritud haridusse panustama ning õpilaste arengut toetama. Peame oluliseks õpetaja elukaare selgemat visualiseerimist ning andmepõhist analüüsi, mis aitaks aru saada, millised on suurimad murekohad õpetaja elukaarel. See võimaldaks välja töötada ning planeerida mõjusaid sekkumisi õpetajate järelkasvu suurendamiseks.

ÕPPIMA ÕPPIMINE

Tunnustatud USA hariduspsühholoogi Barry Zimmermanni sõnul on enesejuhitud õppijad oma õpiprotsessis metakognitiivselt, motivatsiooniliselt ja käitumuslikult aktiivsed osalised, kes planeerivad, organiseerivad, juhendavad, kontrollivad ja hindavad oma õppimist erinevates õpiprotsessi etappides. Tallinna Ülikooli hariduspsühholoogid Kati Aus, Grete Arro ja Kriste Talving toovad välja, et tõhusaks ja tulemuslikuks õppimiseks on lastel vaja olla teadlik õppimisest ja seda mõjutavatest aspektidest ning omada oskusi ja kogemusi nende teadmiste erinevates õpituatsioonides kasutamiseks.¹⁵ Üle kahe aasta väldanud koroonakriis ning distantsõpe on tõestanud õpioskuste olulisust õpiprotsessis. 2020. aastal tehtud haridusfoorumi välkuuring näitas, et hea enesejuhtimise oskusega lapsed ei tajunud distantsõppe ajal stressi¹⁶.

Samas hinnatakse **koolide edukust eelkõige eksamitulemuste alusel**. Iga kolme aasta tagant toimub rahvusvaheline PISA uuring, mille käigus hinnatakse 15-aastaste õpilaste teadmisi ja oskusi funktsionaalses lugemises, matemaatilises ja loodusteaduslikus kirjaoskuses.¹⁷ Olgugi, et PISA uurib lisaks noorte teadmistele ja oskustele ka mitmeid õpitulemuste saavuta-

mise mõjutegureid, näiteks sotsiaalmajanduslikku tausta, eluga rahuolu ja õpilaste läbikukumise hirmu, ei anna see meile olulist infot õpilaste üldpädevuste arengu kohta.

Riikliku õppekava tähenduses on pädevus asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas tulemuslikult toimida. Üldpädevused on aine- ja valdkonnaülesed pädevused, mis on väga olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel.¹⁸

Leiame, et ainealased teadmised üksi ei anna piisavalt infot, et hinnata õpilaste võimet tulevikus elus hakkama saada. Peame oluliseks, et koolid võtaksid edukuse hindamiseks kasutusele vahendid, mis võimaldaksid hinnata õpilaste üldpädevuste arengut. Soovime toetada lahendusi, mis seavad fookusesse ennastjuhtivate õpilaste arengu toetamise.

VIITED ALLIKATELE

- 1 HTM. (2021). Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035.
- 2 Rakendusliku Antropoloogia Keskus. (2021). Koolijuhtide värbamisuuring.
- 3 Statistikaamet. (2021). Suurettevõtete tegevdirektorite ja tippjuhtide keskmine kuine brutotöötasu. Statistikaameti palgarakendus.
- 4 HTM. (2019). Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused.
- 5 OECD. (2019). Actual salaries of lower secondary teachers and school heads. Education at a glance 2020.
- 6 Haridussilm. (2022). Haridustöötajate andmed. Õpetajad.
- 7 Haridussilm. (2022). Kulud haridustasemete lõikes.
- 8 OECD. (2018). Education at a Glance: OECD Indicators. Estonia.
- 9 OECD. (2018). Education at a Glance: OECD Indicators. Estonia.
- 10 Pollitt, K., Oldfeld, J. (2017). Research paper: Overcoming the odds: Exploring barriers and motiva
- 11 Lahelma, E. (2000). Lack of Male Teachers: a problem for students or teachers? Pedagogy Culture and Society, 2, lk 173, British Library Document Supply Centre Inside Serials & Conference.
- 12 OECD. (2018). Teachers (indicator). doi: 10.1787/93af1f9d-en
- 13 HTM. (2021). Järelkasvu arengusuunad aastani 2026.
- 14 HTM. (2021). Järelkasvu arengusuunad aastani 2026.
- 15 Talving, K., Arro, G., Aus, K. (2021). Õppimise ABC. Tallinna Ülikool. Haridusteaduste instituut.
- 16 Juurak, E. (2020). Ennastjuhtiv õppija - kui palju meil neid siis on? Õpetajate Leht.
- 17 PISA. (2020). HTMi koduleht.
- 18 Vabariigi Valitsus. (2011). § 4. Pädevused. Põhikooli riiklik õppekava.